

Franckesche Stiftungen zu Halle

Adami Rechenbergi[i] Svmmarivm Historiae Ecclesiasticae

Rechenberg, Adam

Vitembergae, MDCCLXVII

VD18 12484725

Sectio IV De Statu Religionis Ab Obitu B. Lutheri Ad Finem Concilii Tridentini

Nutzungsbedingungen

Die Digitalisate des Francke-Portals sind urheberrechtlich geschützt. Sie dürfen für wissenschaftliche und private Zwecke heruntergeladen und ausgedruckt werden. Vorhandene Herkunftsbezeichnungen dürfen dabei nicht entfernt werden.

Eine kommerzielle oder institutionelle Nutzung oder Veröffentlichung dieser Inhalte ist ohne vorheriges schriftliches Einverständnis des Studienzentrums August Hermann Francke der Franckeschen Stiftungen nicht gestattet, das ggf. auf weitere Institutionen als Rechteinhaber verweist. Für die Veröffentlichung der Digitalisate können gemäß der Gebührenordnung der Franckeschen Stiftungen Entgelte erhoben werden.

Zur Erteilung einer Veröffentlichungsgenehmigung wenden Sie sich bitte an die Leiterin des Studienzentrums, Frau Dr. Britta Klosterberg, Franckeplatz 1, Haus 22-24, 06110 Halle (studienzentrum@francke-halle.de)

Terms of use

All digital documents of the Francke-Portal are protected by copyright. They may be downloaded and printed only for non-commercial educational, research and private purposes. Attached provenance marks may not be removed.

Commercial or institutional use or publication of these digital documents in printed or digital form is not allowed without obtaining prior written permission by the Study Center August Hermann Francke of the Francke Foundations which can refer to other institutions as right holders. If digital documents are published, the Study Center is entitled to charge a fee in accordance with the scale of charges of the Francke Foundations.

For reproduction requests and permissions, please contact the head of the Study Center, Frau Dr. Britta Klosterberg, Franckeplatz 1, Haus 22-24, 06110 Halle (studienzentrum@francke-halle.de)

urn:nbn:de:gbv:ha35-1-213274

PERIODI V
HISTORIAE ECCLESIASTICAE
SECTIO IV
DE
STATV RELIGIONIS AB OBITU
B. LVTHERI AD FINEM CONCILII
TRIDENTINI

§. I
Post obitum *Megalandri*, *Lutheri* magna rerum con-
uersio in Germania facta est. Nam Caesar, cum
Paulo III, Pontifice Rom. *Ferdinando* fratre, et aliis a
Pontifice subornatis, foedus ad oppressionem Protestan-
tium inierat, de quo apud *HORTLEDERVM* *Tom. II*,
Lib. III, *cap. 3*. et *SLEIDAN. Lib. XVII*, *p. 505*, *seqq.*
et *p. 514*. Pontifex Archiepiscopum Coloniensem, ob
studium reformandi excommunicauit, apud *SLEID.*
l. c. p. 503. Protestantes foederis *Smalcaldici* causas
publicant iustissimas, arma repellendae ui iniustae pa-
rant. Haec cum iussu Caesaris exuere nollent; ipse il-
los sub rebellionis praetextu proscribit. Vnde luctuo-
sum Germaniae Bellum, quod *Smalcaldicum* uocatur,
exarsit. In quo Elector Sax. *Iob. Fridericus pius*, sed
infelix Princeps, praelio uictus succubuit, captiuusque
a Caesare ductus est. Landgrauius *Philippus* etiam per-
dolum Granuellani interceptus, in Caesaris potestatem
uenit. Hinc captis ac superatis Protestantium capiti-
bus, res et spes eorum prostratae uidebantur. Vid.
HORTLED. Tom. II, Lib. III, *SLEIDAN. Lib. XVII*,
XIIIX et XIX, *CAMERAR. in Vit. Melancht. pag. 267*.
seqq.

Rechenb. H. E.

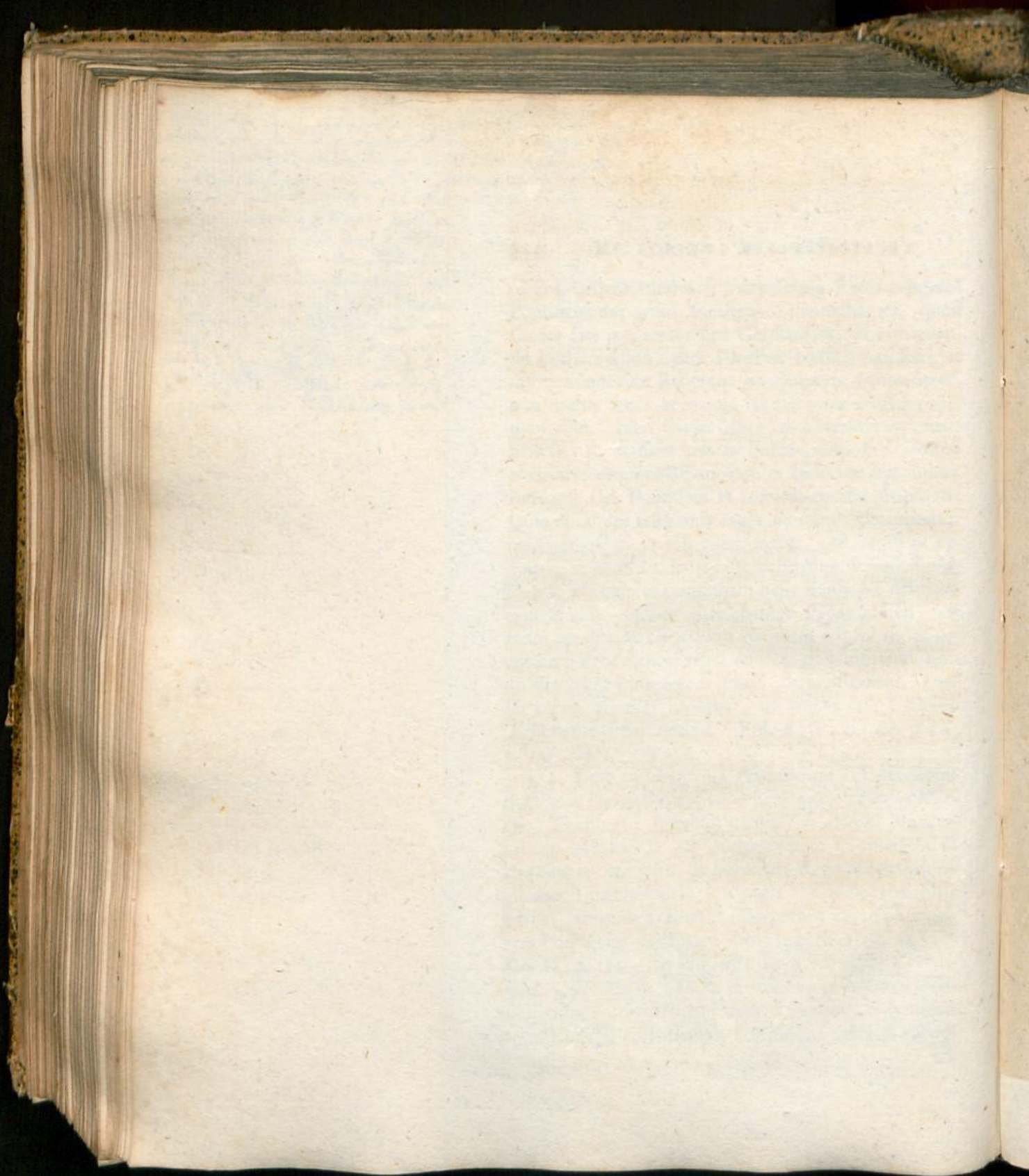
Z

§. 2.

§. 2. Altos interea spiritus, curia Romana et tota Pontificiorum natio sumserant, triumphantes, quod Caesar late iam victor per Germaniam, de extinguendo Lutherismo, cum Pontifice consilia agitaret, et disceptationes de Religione eo deducere contenderet, quo multis annis et magno labore antea frustra conatus fuisset. Ideo Caesar *Augustae Vindelicorum* anno MDXLVII, comitia armata indixit, dispositis in urbe et circum aliquot Hispanorum et Italicorum legionibus. Inde ipse Cal. Decembr. in comitiis coactis proposuit: Quia dissidium religionis causa sit omnis perturbationis Germaniae, et nisi componatur, pax constitui nequeat; et uero Tridenti iam inchoatum sit Concilium; ideo se primam et potissimam uelle huius rei deliberationem esse. Ordines Ecclesiastici, Papae addicti, sine omni conditione Concilium coeptum adprobant et urgebant; Protestantes uero contra, non nisi cum conditione illud admittere se posse, demonstrabant. Caesar autem grauitur monebat, ut omnes sese Concilio Tridentino submitterent. Vid. SLEID. lib. XIX, p. 590, seqq.

§. 3. Dum in Germania Protestantes et Confessores doctrinae Evangelicae passim premuntur, *Petrus Martyr*, Theologus Argentoratensis sub exitum Nouembris an. MDXLVII, ab Archiepiscopo Cantuariensi in Angliam euocatur, ut de uoluntate Regis, Ecclesiae Anglicanae emendationem susciperet. Cui uocationi ille parens, *Oxoniae* S. Literas interpretari atque idolomantias Pontificias confutare mox aggressus est. SLEID. Lib. IX, p. 599. In Hispania uero *Inquisitio* a *Ferdinando Catholico* et *Isabella* in Iudaeos et Mauros instituta, nunc Lutheranicorum exorto nomine, in omnes a Rom. Ecclesia dissentientes, acerbissime exerceri coepta est.

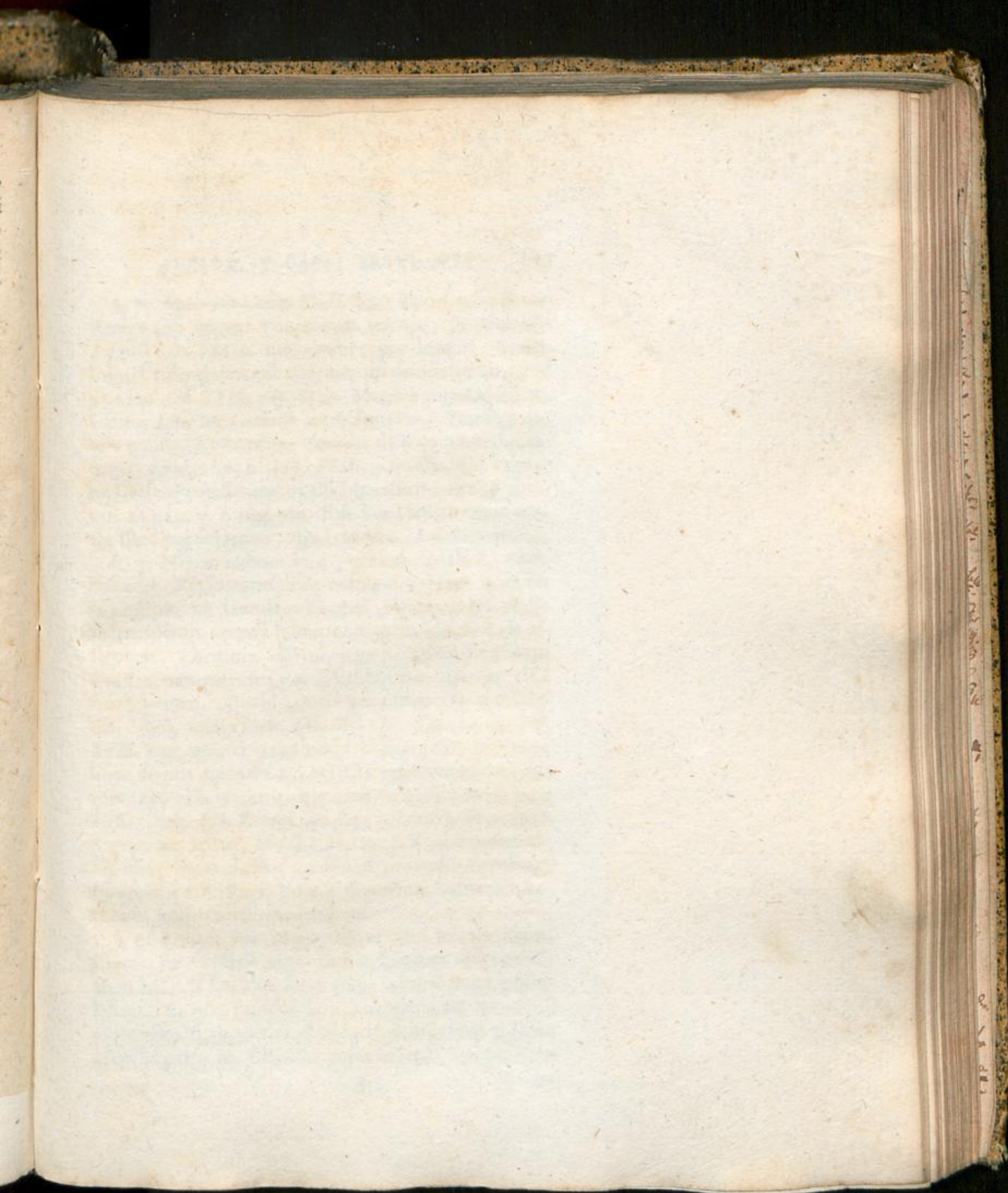
tra
od
n-
et
er,
a-
no
be
is.
it:
o-
e-
n;
a-
ne
r-
n-
e-
io
X,
es
r-
n-
n-
n-
le
a-
o.
i-
i-
a
a
t.

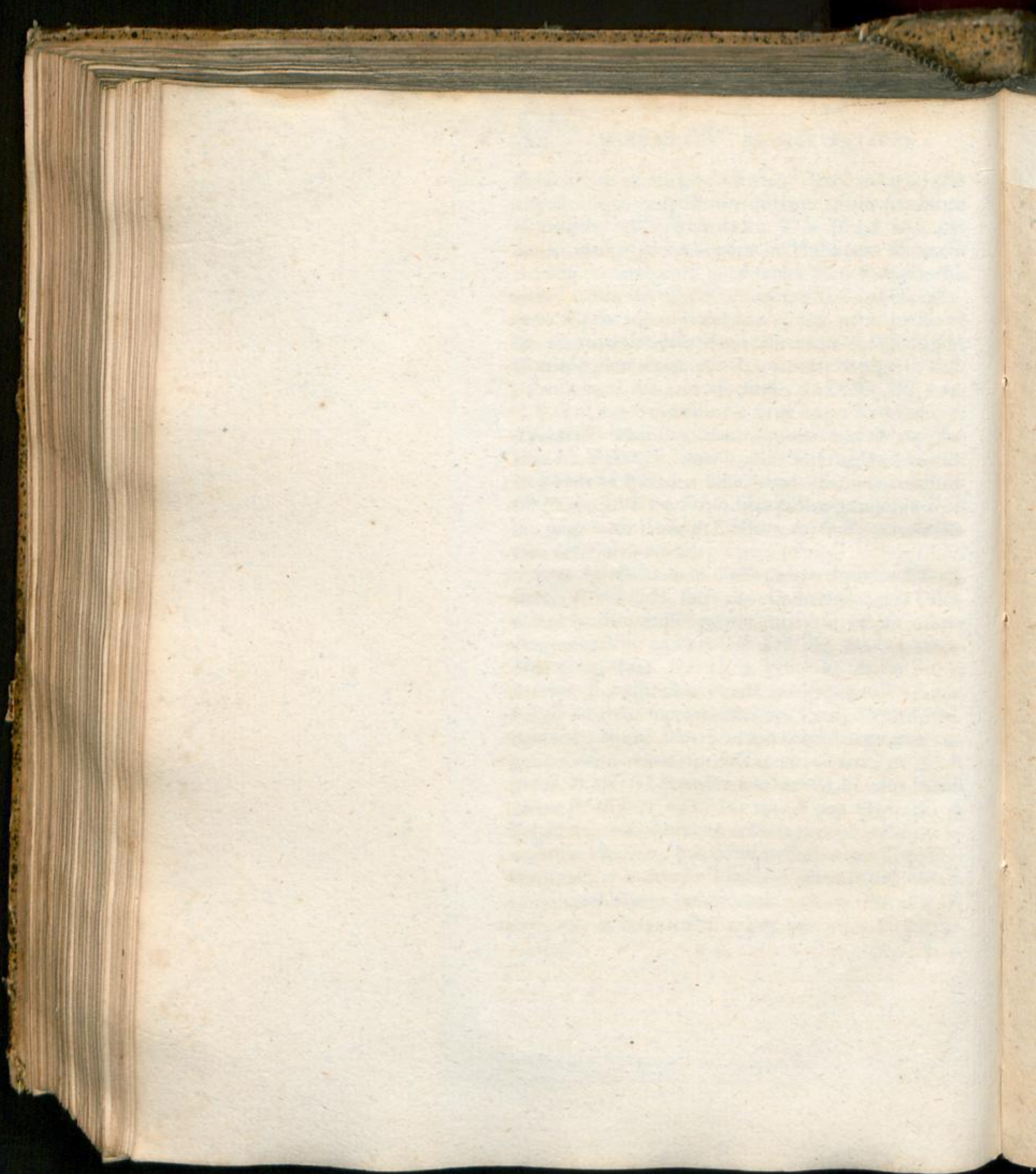

est. Quam ob causam cum Neapoli pari crudelitate in suspectos Lutheranismi faciretur, seditio exorta est, teste SLEIDANO *Lib. XIX.* Quae deinde in flammam erupit. Vid. P. SVAV. *Hist. Conc. Trid. Lib. II, p. 303.* illi enim boni Lutherani non erant.

§. 4. Caesar videns Concilium Tridentinum Protestantibus minus probari, in comitiis Augustanis anno MDXLVIII ad eos retulis, utile sibi uideri, ut a uiris doctis, et doctrinae et rituum capita conscribantur, quae INTERIM, dum decreta Concilii prodirent, fieri seruarique oporteret, ab iis quidem qui in doctrina Ecclesiae ac ritibus usitatis aliquid innouassent. Auctores huius libri fuerunt *Iulius Pflugius*, Episcopus Numburgensis, *Michael Sidonius*; postea Mersburgensis Episcopus, et *Iohannes Agricola* Islebius, Antinomus, quem LUTHERVS *Tom. VII, Jen. G. fol. 286*, refutauerat. Qui, ut *Camerarius* loquitur, clandestina et tenebriosa opera, illum iussu Caesaris congesse-
runt, vulgo *Interim Augustanum*, item *Formula Religionis*, et *Sphynx Augustana* appellatur. Summa eius capita SLEID. *Lib. XX, p. 625, seqq.* recitat. Hunc quum Caesar in Consequi Ordinum, Idibus Maii omnibus Statibus obtruderet seruandum, donec Concilium Tridentinum finiretur; magnae in Germania turbae excitatae sunt. Nam neque Pontificiis, neque Protestantibus probabatur. Vid. P. SVAVIS *Hist. Conc. Trid. Lib. II, p. 325.* CAMERARII *Vit. Melancht. p. 288, seqq.* OSIANDRI *Cent. XVI, Hist. Eccl. p. 487*, et *Dissertat. nostram de Interim Augustano.* Primi, qui illud impugnarunt, fuerunt *Matthias Flactus*, *Nicolaus Gallus*, *Nicolaus Amsdorfius* et ministri Ecclesiae Lubecensis ac Magdeburgicae. Wittebergenses uero et Lipsenses Theologi reuerentes auctoritatem ac potentiam Caesaris,

Caesaris, de eo mitius senserunt. Vnde *Adiaphoristae* appellati controuersis *interimisticis* anam praebuere in Saxonia. Vid. HORTLED. *Tom. II, Lib. IV, c. 4, 5.* Culpa eorum contentionum in Philippum Melancthonem conferebatur; quod multa illius formulae *Interim* capita deiecit. *Adiaphora* seu indifferentia, quae *Flaccus* imprimis negauit. Hinc noua *Lipsiae* ex illo adornata formula, (quae dicebatur *Das Leipziger Interim*) plures inter ipsos Saxonicos lites peperit. Vid. CAMERAR. *lib. 1, cap. 304*, et OSIAND. *Cent. XVI, c. 68.* §. 5. Cum ita in Saxonia noua litigia feruerent, et *Thuringici* Theologi etiam *Lipsicum Interim* repudiarent an. MDXLIX, *Senae* oppido Thuringiae, a captiui Io. *Friderici* Electoris filijs, noua *Academia* constituitur, anno LVIII a *Ferdinando* postea priuilegijs ornata, quae cum laudato Electore captiuos *interimisticam* doctrinam reiecit. §. 6. Interea dum in *Gallia* *Caluini* doctrina disseminatur, *Henricus II*, Rex, cum *Lutheranos*, tum *Caluianos* partim exilio partim martyrio omnes tollere contendit. Vid. SLEID. *Lib. XXI, pag. 662*, et F. SVAV. *Hist. Conc. Trid. Lib. II, p. 333.* In *Anglia* *Petrus Martyr* superstitiones Pontificias impugnauit. *Paulus Vergerius*, cuius supra meminimus, *Euangelicam* doctrinam amplectitur. *Franciscus Spiera* ob abnegatam *Euangelicam* ueritatem desperat, apud SLEID. *Lib. XXI, p. 649.* *Paulus III*, Pontifex, uita excedit, in cuius locum *Iulius III* eligitur, apud SLEID. *lib. 1, c. pag. 667.* Caesar in *Belgio* contra *Lutheranos* et *Zwinglianos*, edictum seuerum promulgat, quo illorum libri et uendi et legi uetantur. *Iouanienses* Theologi etiam indicem librorum prohibitorum publicarunt. SLEID. *Lib. XXII, pag. 679*, et OSIAND. *lib. 1, c. pag. 541.*

§. 7. *Mauritius* uero Elect. Sax. dum Caesar Prote-
stantes sub iugum Pontificium mittere, in Comitiis
August. an. MDL. moliebatur; per legatos, Conci-
lium Tridentinum esse illegitimum demonstrauit, apud
SLEID. *Lib. XXII, pag. 682.* Magdeburgenses ob re-
iectum *Interim* Caesaris iram sentiunt. Pontifex au-
tem nouus, *Bulla* edita, Concilii dicti continuationem
urget, apud SLEID. *Lib. XXII, pag. 689, 691, et 704.*
Et Caesar Protestantes, ut illi interessent, denuo uoca-
uit. SLEID. *l. c. pag. 707.* Etsi Rex Galliae etiam con-
tra illud protestaretur, apud SLEID. *l. c. pag. 711.*

§. 8. Nouas interim in *Borussia* an. MDLI. *Andr.*
Osiander, Regiomonti lites mouerat. Nam primum
in explicatione *Geneseos* dixerat, Filium DEI fuisse
incarnandum, etiamsi homo non peccasset. Deinde as-
seruerat, Christum esse nostram iustitiam secundum
diuinam naturam; seu nos iustificari per iustitiam DEI
inhabitantem. Quam sententiam *Melanchthon* refuta-
uit. Vid. CAMERAR. *Vit. Mel. pag. 314.* SLEID. *Lib.*
XXII, pag. 700, et OSIAND. l. c. pag. 554. In *Dania*
idem dogma *Osiandri* an. MDLII reiectum et confuta-
tum fuit, teste STEPHANO IOHANNES STEPHANIO
Hist. Danic. Lib. I, pag. 45, seqq. *Osiandro Franciscus*
Stancarus, Italus, Ebr. Lingu. Prof. Regiomontanus;
Scotista, contradicens, in alium prolapsus errorem,
spargebat, Christum, nonnisi secundum humanam na-
turam, nostrum esse mediatorem.

§. 9. Elector Sax. *Mauritius* et alii Ordines *Prote-*
stantes, ne Caesaris auctoritatem spernere uiderentur,
anno MDLII Legatos *Tridentum* mittunt; qui postu-
labant, ut fide publica suis Theologis de securitate
caueretur, si eo uenire deberent; deinde ne quis ex
aduersa parte in Concilio iudex sederet. Quae cum

denegarentur, re infecta discesserunt. Vid. SLEID. Lib. XXIII, p. svav. Hist. Conc. Lib. II, pag. 353, et Lib. IV, pag. 398, seqq. Theologi Saxonici interea Norimbergam uenerant, sed dum fidei publicae formulam expectant, a Mauritio reuocantur; quod ipse arma in Caesarem dominatum in Germania molientem conuertisset. CAMERARIUS in Vir. Melaneth. pag. 338, seqq. Vnde Caesar inopinato hoc bello territus et fugiens per fratrem Ferdinandum Passaviae cum Mauritio, de pace Religionis et captiuis Principibus dimittendis, transigere necessum habuit. Vid. HORTLEDER. Tom. II, Lib. V, cap. 4, seqq. p. svav. Lib. IV, p. 474. §. 10. Magna inde rerum in Germania conuersio, uindice libertatis Mauritio facta est. Nam Transactio illa Passauiensi, cum religionis tum ciuilibus Protestantium libertas asserta fuit. Vid. p. svav. Lib. IV, pag. 425, SLEID. Lib. XXIV, pag. 784, HORTLEDER. Tom. II, Lib. V, cap. 24. Patres Tridentini, Mauritii Electoris armis territi, etiam Tridento aufugerant, et Papa spe opprimendi Protestantes exciderat. Solabatur tamen se, quod ex Oriente, Simon quidam Sultana Patriarcha omnium earum nationum, quae Indiam et Euphratem interiacent, Romam ueniret, et ab eo confirmationem peteret, apud p. svavem Lib. IV, pag. 429.

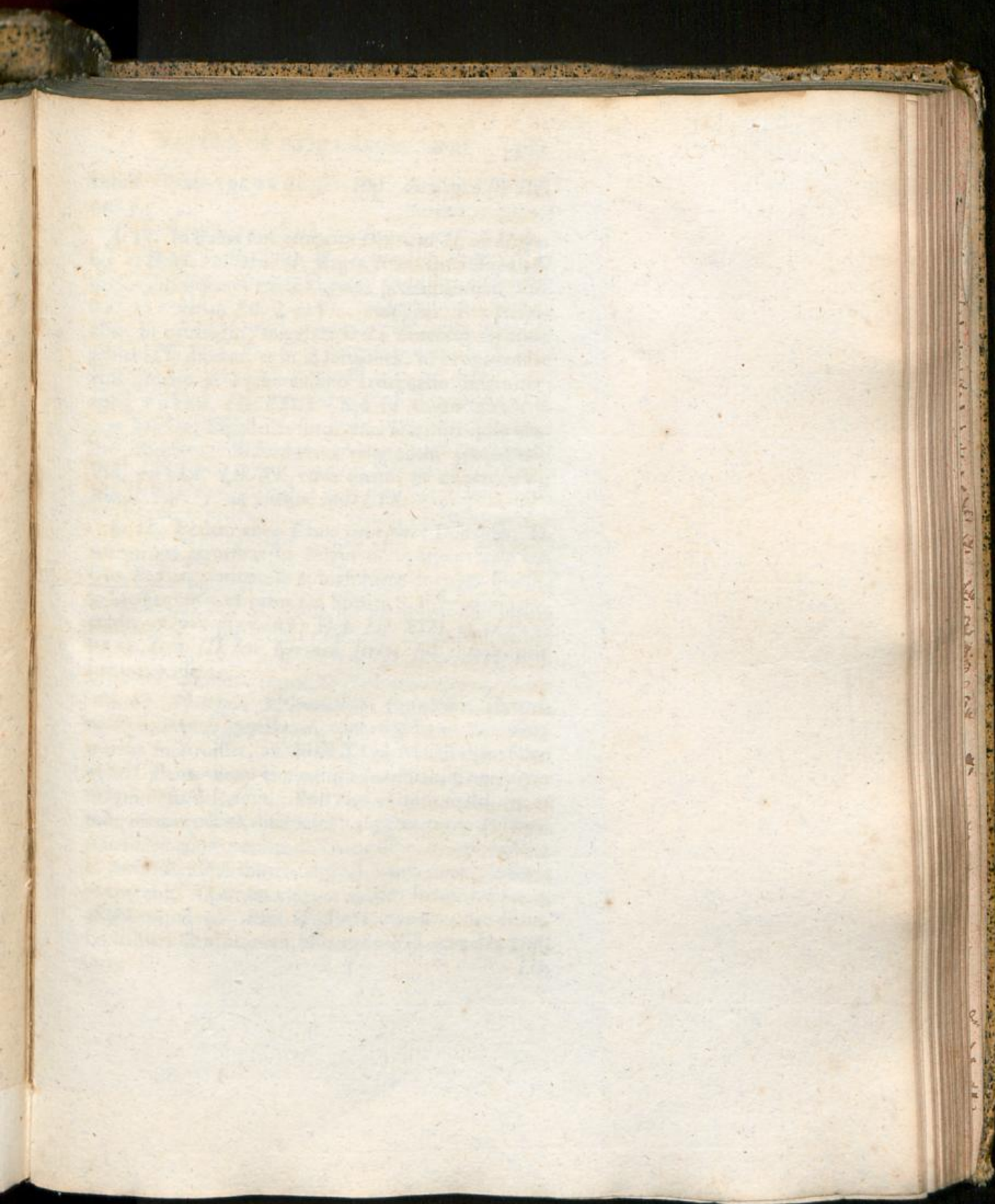
§. 11. Anno MDLIII cum Mauritius, Elector Sax. in praelio prope Visurgim occubisset, magno cum Protestantium dolore in Anglia etiam Eduardus VI Rex, Euangelica doctrina imbutus, uita excessit. Cui soror Maria Pontificia religione inuitrita successit; quae religionem Euangelicam extinguere ac in eiusdem confessores saeuire coepit grauissime. Genuae hoc anno, de Michaele Serueto Hispano, qui Christi Deitatem impu-

impu-

impugnauerat, suafu Caluini, magistratus fuisse sup-
 plicium. Vid. SLEID. *Lib. XXV*, et OSTANDR. *Cent.*
XVI, Lib. III, cap. XVIII. In *Bohemia* anno insequen-
 ti, Rex *Ferdinandus* communionem sub utraque ueruit.
 Unde multi in exilium eiekti, quos *Melanchthon* pecu-
 liari *Epistola* consolatus est. §. 12. Tandem post tot concertationes et molitio-
 nes Papaeorum aduersus Religionem ueram susceptas,
 anno MDLV *Augustae Vindelicorum*, urgente inprimis
Augusto, Electore Sax. *Pax Religionis* sancita, in co-
 muni publicè confirmata fuit. Qua *August.* Confes-
 sioni additis plenum ac liberum religionis exercitium
 concessum; ut pari circa sacra sua iure cum Romano-
 Catholicis gauderent. Vnum in isthac pacis formula
 iniquum Protestantibus uidebatur: nempe *Reseruatum*
Ecclesiasticum, der geistliche Vorbehalt. Vid. SLEID.
Lib. XXV, et LEHMANN. de *Pac. Religios.* Summa
 dictae pacis est: ut *Augustanae* Confessionis additis
 Statibus religio sancta rectaque relinquatur; ne partes
 duae, in quas Ecclesia scissa fuerat, se inuicem obten-
 tu religionis infestent, laedant, aut ad eandem iuran-
 dam adigant; bona Ecclesiastica a Protestantibus hacte-
 nus occupata, penes ipsos maneant, nec in occupato-
 res eo nomine apud tribunal *Spirense* actio detur: Epi-
 scopis nulla in *August.* Confessione addictos iurisdic-
 tio sit; sed ipsis circa sacra sua disponere liceat etc.
Recess. Imper. anno MDLV, §. XV, XVI. §. 13. Cum Ordines *Austriae Viennae* ob bellum
Turcicum congregati a *Ferdinando*, Rege, pacis reli-
 giosae beneficio frui uideri perisissent, ille respondit,
 decreti Imperii hanc esse sententiam, ut *populus sui*
principis religionem sequatur. in *Spem* tamen fecerat
 usum calicis in *S. Coena* permittendi, si in caeteris Rom.
 titulu

Ecclesiae ritibus nihil mutetur. Romae interea *Paulus IV*, morosus senex ad Pontificatum euectus, nouam *Iesuitarum* sectam ab *Ignatio Loiola* Hispano ante aliquot annos inuentam confirmauit. De cuius origine *SLEID. Lib. XXVI, p. 840, THUANVS Lib. XXXII,* et *SECKEND. Hist. Luth. Lib. III, Sect. XXI, §. 84,* legi merentur. Horum socii hoc tempore in *Indiam* ac *Iapan* penetrarunt, Christianam religionem propagaturi. Vid. *NICOL. TRIGAVTIVM de Introdo Relig. Christi in Sinam. Lib. II, c. 1 et 2.*

§. 14. Pace interim in Germania Ecclesiae reddita, anno MDLVI *Otto Henricus*, Palatinus, per iditionem suam, ut abolito Papismo, Augustanae Confessionis doctrina reciperetur, edixit. *Carolus* etiam, Marchio Badensis, Augustanam Confessionem amplexus, idolomaniam Pontificiam abrogauit. In *Russia* *Albertus* Brandenburgicus, missa *Osiandri* errore, publico scripto professus est, se Augustanae Confessionis doctrinam in articulo de Iustificatione sequi uelle. Sed in *Saxonia* contentiones de *adiaphoris*, *Synergismo*, *Zwinglianismo* et necessitate bonorum operum ad salutem, feruere magis coepere. *Ferdinandus* autem, postquam *Carolus V* sese imperio abdicasset, Imperator factus, an. MDLIX Augustae Vindelicorum Concilii institutionem promittit, si quidem eius decretis omnes se parituros recipiant. At uero Protestantes Concilium liberum et Christianum, in Germania instituendum postularunt. Vid. *THUAN. Lib. XXII,* et *CHYTR. Lib. XX.* Hoc anno *Ioh. Nonius Barretus* ex societate IESV, ad Regem *Habessinorum* ablegatus, ut illi persuaderet subdere sese Papae Romae. Verum *Barretus* Aethiopiam subire ueritus, socium *Andream Oniedum* ad Regem misit, qui Papae subiici noluit.

noluit. Vid. IO. LVDOLFI *Hist. Aethiop. Lib. III, cap. 9.*

§. 15. In Gallia hoc tempore *Henricus II*, in Hispania et Belgio *Philippus II*, Reges, edicta seuerissima aduersus dissentientes a fide Romana promulgarunt. Vid. GROTII *Annal. Lib. I, et II.* *Philippus*, Rex Hispaniae, in naufragio, singulari DEI beneficio ereptum periculo se dicebat, et in id seruatum, ut propagandae eius gloriae ac Lutheranismi extirpando inferuaret, apud THYAN. *Lib. XXIII.* Sed in Anglia uiuis erepae Mariae, Elisabetha soror eius successit, quae abolito Papismo, Reformatam religionem propagauit. Vid. THYAN. *Lib. XX*, circa finem, et CAMDENVM *Annal. Part. I, ad annum MDLIX.*

§. 16. Eodem anno *Dauid Georgius*, Delfensis, fanaticorum erroribus in Belgio occupatus et inde eiectus, *Basileae* portentosa et blasphema dogmata sparsit, se Messiam non ex carne sed Spiritu S. susceptum iactando. Quae THYANVS *Hist. Lib. XXII*, et SCHARDVS *Tom. III, Rex German. script. fol. 3, seqq.* prolixius recensent.

§. 17. *Philippus Melancthon*, communis Germaniae praeceptor appellatus, cum magnis in Ecclesiam meritis inclaruisset, an. MDLX Cal. Martii diem suum obiit. Cuius uitam et elogium *Ioachimus Camerarius* insigni libro descripsit. Post eius obitum multi, quos reliquerat eruditos discipulos, a praeceptore *Philippi* dictos, controuersias de Synergismo, Adiaphorismo, et Zwinglianismo motas, maiori contentione persequi coeperunt. Quarum culpam in uiri huius lenitatem aliqui contulerunt. *Pius IV*, Papa, hoc tempore denuo Concilium Tridentinum iustaurat; Vid. SYAVVS *Hist. Lib.*

Lib. IV, pag. 475, seqq. Quod Protestantes Principes iterum reiecerunt.

§. 18. Ideo *Naumburgi*, moderante *Augusto*, Electore Sax. anno insequenti LXI conuentus Ordinum Protestantium institutus fuit. Quo rum de *innariata Augustana Confessione* (nam *Melauchthon* an. MDXL in ea quaedam mutauerat) seruanda et tuenda; tum de Concilio Tridentino reiiciendo actum est. Venerant eo etiam Caesaris Legati et Pontificis Rom. nuntii, *Zacharias Delphinus* et *fratris eius Commendonus*, Protestantium consilia exploraturi. Vid. *CHYTRAEVM Lib. II, fol. 585, seqq.* ANTON. MARIAE GRATIANI *Vit. Commendonii Lib. II, cap. 2 et 3*, *LVNDORFII Continuat. Hist. Sleid. Tom. I, pag. 275, seqq.* In Gallia Psalmos Dauidicos a Maroto uersos cantare, quasi profanae et impudicae cantiones essent, *Hugonotis* interdicitur. Vid. *THVAN. Lib. XXV. Vinariae* hoc anno etiam de libero arbitrio, inter *Matthiam Flacium* et *Victorinum Strigelium* Synergistam disputatio habita fuit. In qua cum Flacius peccatum originis ex animi praecipitantia, substantiam dixisset, ae; monitus licet, uocabulum renocere noller; nouae contentiones de P. O. enatae; an illud substantia an accidentis sit? qui Flacium sequebantur, ut *Christophorus Wendius*, *Cyriacus Spangenberg*, *Martinus Wulstus*, inde Flaciani appellati sunt.

§. 19. Dum haec in Germania geruntur, in Gallia Calviniani, qui *Hugonoti* ridiculo et odiofo nomine apud *THVANVM Lib. XXIV* appellantur, uariis modis premuntur. Nec Colloquium *Possiacense* anno MDLXI reconciliationis gratia institutum, Hugonotis multum profuit. Vid. *THVANVM Lib. XXV II, initio*, et *VISSAURIUS Hist. Conc. Trid. Lib. V p. 508*. In Concilio Tridentino, Principum Romano-Catholicorum legati,

gati, calicis communionem pro laicis, Sacerdotum coniugium et alia id genus sollicitarunt. Ipse Imperator *Ferdinandus*, et Dux *Bavariae* hac de causa apud Pontificem instabant literis. Vid. *P. I. s. v. v. Hist. Conc. Trid. Lib. VIII, p. 921, et Lib. VII, p. 725*. In Saxonia tam superiori quam inferiori interea *Zwinglii* et *Calvini* doctrina latius disseminata, turbas ante iam uiuos *Melancthon* excitatas, auxit, cum *Wittebergenses* et *Lipsienses* Theologi illorum placitis haue obscure fauerent. Vid. *OSTAND. Cent. XVI, pag. 734, seqq.* Circumuegabatur etiam adhuc *Schwenckfeldiani*, licet *Casp. Schwenckfeldius* an. MDLXII uiuis excessisset.

§ 20. Concilium Tridentinum, cum per XVII annos protractum esset, denum an. MDLXIII finitur. Cuius Decreta Pontifex Romanus confirmat, inque ea, ut iurent Episcopi, sancit. Protestantes, qui eo inauditi, a reis (Pontificiis) condemnati fuerant, publico uicissim scripto edito illud improbant atque reiiciunt. Ipsa uero eius decreta *D. Martinus Chemnitius* insigni libro examinavit atque confutauit. Historiam *Petrus Suauis*, seu, ut uero nomine appellatur, *Paulus Sarpinus*, Venetus, uir prudentissimus et cordatissimus descripsit. Iudicium grauissimum de hoc conciliabulo *Andr. Dudithius*, Episcopus Quinqueecclesiensis, in *Epist. ad Maximilianum II*, Caesarem, tulit, quod laudatae Historiae *Sarpini* praemittitur. Conf. *THUAN. Lib. XXXVI*, et *KORTHOLDI Hist. Eccles. Sec. XVI, pag. 792*.

§ 21. Hoc anno *Bernhardinus Ochinus*, Italus, innotuit: qui in Dialogis suis polygumiam statuit, et mysterium SS. Trinitatis oppugnauit. Quapropter urbe agroque Tigurino et postea Basilea eiectus, in Poloniam concessit, ut haeresin latius spargeret. Vid. *ANTONII MARIAE GRATIANI in Vit. Commendoni Lib. II, cap. 9.*